

Selvitys Kuopion kaupunkiseudun joukkoliikenteen matkustuskäyttötymisen muutoksesta ja lippujen hintojen tarkistamisesta

Kuopion kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta 27.04.2023 § 18
3226/02.05.00/2023

Valmistelijat / lisätiedot:
Jukka Räsänen
puh. 044 718 5008
etunimi.sukunimi(at)kuopio.fi

Päätösehdotus

joukkoliikennepäällikkö Kaisu Matinniemi

Lautakunta hyväksyy joukkoliikennepäällikön esityksen.

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Esitys

Joukkoliikennepäällikkö Kaisu Matinniemi esittää, että joukkoliikenteen lipunhintoja muutetaan VE 3 mukaisesti 5.6.2023 alkaen.

Lisäksi otetaan käyttöön selvityksen mukainen esitys tapahtumalippujen hinnoittelusta, peruskoululaisten nousukorvauksista sisäisessä liikenteessä sekä päivä- ja viikkohintakatoista niiltä osin, miltä ne on teknisesti mahdollista toteuttaa.

Selostus

Taustaa

Kuopion seudun joukkoliikenteen lippujen hinnat ovat käytännössä pysyneet samana vuodesta 2015 alkaen, kun Waltti -lippu- ja maksujärjestelmä otettiin käyttöön. Ainoa merkittävä muutos tapahtui helmikuussa 2022, kun Kuopion ja Siilinjärven välisen kahden vyöhykkeen AB-lipunhintoja laskettiin joukkoliikenneohjelman tavoitteiden mukaisesti A-vyöhykkeen hintojen tasolle.

Samanaikaisesti joukkoliikenteen liikennöintikustannukset ovat kuitenkin kasvaneet merkittävästi, noin 20%. Tästä johtuen joukkoliikenteen lipunhintoihin kohdistuu korotuspainetta. Kustannusten nousun taustalla näkyy muassa Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainassa, jonka myötä inflaatio ja linja-autoliikenteen kustannusindeksit ovat lyhyellä aikavälillä nousseet rajusti.

Myös maailmanlaajuisella koronapandemialla on ollut merkittävä vaikutus joukkoliikenteeseen. Vaikka matkustajamäärät ovatkin koronan jälkeen palautuneet ja jopa ohittaneet vuoden 2019 aikaisemmat huippulukemat, eivät lipputulot ole kehittyneet täysin samassa suhteessa. Koronan onkin oletettu tuoneen pysyvämpiä vaikutuksia ihmisten liikkumistarpeisiin muun muassa etätöiden ja monipaikkaisuuden yleistyessä.

Jotta voimme tarkemmin arvioida mahdollista matkustuskäyttötymisen muutosta sekä lipunhintojen korottamisen vaikutuksia lipputuloihin ja matkustamiseen, on tätä varten laadittu selvitys. Selvityksessä on näiden lisäksi tarkasteltu nousukorvausmalleja sekä uusien maksutapojen kuten lähimaksamisen ja tapahtumalippuihin sisältyvän matkustusoikeuden hinnoittelua, sillä nämä on tarkoitus ottaa käyttöön kesällä 2023.

Matkustuksen muutokset

Työssä on tarkasteltu matkustuskäyttäytymisen muutoksia vertailemalla bussien nousutietoja marraskuulta 2019 ja 2022. Lisäksi muutoksia selvitettiin kaupunkiseudun asukkaille järjestetyn kyselyn kautta. Tuloksista voidaan päätellä, että vaikka korona vaikuttikin hetkellisesti matkustuskäyttäytymiseen ja esimerkiksi työssäkäyntimatkustus on vähentynyt, niin pandemia ei näyttäisi pitkällä aikavälillä vaikuttavan kulkutapojen valintaan tai joukkoliikenteen käyttöasteeseen.

Sen sijaan kokonaismatkustajamäärät ovat nousseet jo 2019 vuoden ohi. Osaltaan matkustajamäärien positiiviseen kehitykseen on vaikuttanut Kuopion ja Siilinjärven välinen hintojen alentaminen, vuorotarjonnan lisääminen, toisen asteen oppivelvollisuus sekä lisääntynyt vapaa-ajan matkustus.

Lippujen hinnoittelu ja lippuvalikoiman kehittäminen

Joukkoliikenneohjelmassa on asetettu tavoitteeksi, että lippujen hintataso säilytetään kilpailukykyisenä ja houkuttelevana sekä, että kustannustason noususta puolet viedään lippujen hintoihin. Kilpailukykyä on tarkasteltu työssä muun muassa vertailemalla lippujen hintoja muiden kaupunkien ja kaupunkiseutujen hintatasoon. Vertailun perusteella Kuopion seudun hintatason voidaan todeta olevan melko kilpailukykyinen. Mikäli huomioon otetaan myös lipun käytettävyys matkan pituuksien näkökulmasta, on Kuopio verrokkikaupungeista paras.

Työssä selvitettiin myös kyselyn ja syvähaastatteluiden kautta asiakkaiden odotuksia lippujärjestelmän kehittämisestä. Waltti kausi- ja arvotuotteiden säilyttäminen pidettiin ehdottoman tärkeänä. Nykyinen lippuvalikoima koettiin pääsääntöisesti onnistuneeksi, joten tarvetta suuremmalle muutokselle ei tässä vaiheessa nähdä. Mobiililippujen nykyinen kertalipun mukainen hinnoittelu ei kuitenkaan nähty houkuttelevana vaihtoehtona.

Lippujärjestelmää kehitettäessä onkin suositeltavaa, että lippuvalikoima on asiakkaalle selkeä. Lisäksi liikenteen sujuvuuden kannalta on kannatettavaa, että asiakkaita ohjataan hinnoittelun kautta nopeampiin maksutapoihin. Täten on perusteltua, että mobiililiput, arvoliput ja lähimaksaminen hinnoitellaan yhtenäisesti.

Hinnoitteluvaihtoehdot ja vaihtoehtojen vaikutukset

Joukkoliikenteen lipunhintoja tarkasteltaessa on tärkeää huomioida, että hinnoittelulla voidaan vaikuttaa matkustajamääriin. Vaikutuksia tarkastellaan yleisesti hintajouaston kautta. Joukkoliikenteen yleisenä hintajouastona pidetään -0,3, joka tarkoittaa, että lippujen hintojen nostaminen 10% vähentää kysyntää 3%. Hintajouastoon vaikuttaa myös kuitenkin muita tekijöitä, ja hintajouastojen vaikutukset ovat pitkällä aikavälillä usein kaksinkertaiset. Hintajousto selvityksissä on huomattu, että kausilippujen hintajousto on pienin, kun taas arvo- ja kertalippujen joustot ovat suurimmat. Hintajouaston vaikutuksia matkustamiseen ja lipputuloihin on tarkasteltu selvityksessä HSL:n hintajoustotutkimusten kautta.

Työssä on tarkastelu useampia eri lippujen hinnoitteluvaihtoehtoja (VE 1-3). Tarkastelut on tehty pääsääntöisesti aikuisten AB-vyöhykkeen lipunhintojen

kautta, sillä suurin osa matkustuksesta ja lipputuloista kertyy kyseiseltä matkustusalueelta. Tarkasteltuja hinnoitteluvaihtoehtoja sovelletaan kuitenkin vastaavasti myös muiden vyöhykkeiden ja asiakasryhmien lippuihin. Vaihtoehtojen vertailukohtana on käytetty vuoden 2022 mukaista nykytilannetta. Esitetyt lippujen hinnat sisältävät arvonlisäveron (10%).

Nykytilanne: Nykytilanteessa aikuisten ajoneuvosta ostettava kertalippu on 3,30€. Myös mobiilisovelluksista ostettavat kertaliput ovat samanhintaisia. Arvolippu on 2,48€ ja kausilippu 53€.

VE 1: Vaihtoehdossa ajoneuvosta ostettavan kertalipun hinta nousisi 3,50 euroon. Arvolipun hinta nousisi 2,70 euroon ja mobiililiput ja lähimaksaminen hinnoiteltaisiin samalle tasolle arvolippujen kanssa. Kausilipun hinta nousisi 56 euroon. Vaihtoehdossa matkustajamäärät alenisivat arviolta 0,7 - 1,1 % ja lipputulot kasvaisivat noin 220 000 - 280 000 euroa/vuosi.

VE 2: Vaihtoehdossa ajoneuvosta ostettavan kertalipun hinta nostettaisiin 3,60 euroon. Arvolipun hinta nousisi 2,70 euroon ja kausilipun hinta 58 euroon. Mobiililiput ja lähimaksaminen hinnoiteltaisiin kertalipun ja arvolipun väliin 3 euroon. Vaihtoehdossa matkustajamäärien on arvioitu alenevan 1,3 - 2,0 % ja lipputulojen kasvavan noin 445 000 - 475 000 euroa/vuosi.

VE 3: Vaihtoehdossa käteisellä ajoneuvosta ostettavien kertalippujen hintaa nostettaisiin suhteessa eniten 3,80 euroon. Arvolippujen hintaa nostettaisiin muiden vaihtoehtojen tapaan 2,70 euroon ja kausilipun hinta nostettaisiin 58 euroon. Mobiililiput ja lähimaksaminen hinnoiteltaisiin arvolippujen tasolle. Vaihtoehdossa matkustajamäärien on arvioitu alenevan 1,3 - 1,9 % ja lipputulojen kasvavan 470 000 - 540 000 euroa/vuosi.

Suosituksukset lippujen hinnoittelusta ja lipputuotteiden kehittämisestä

Työssä on päädytty esittämään, että lippujen hinnoittelua kehitettäisiin VE 3 mukaisesti. Tämä tarkoittaa, että arvo- ja kausilippujen hintatasoa nostetaan noin 7,5-9,4%. Ajoneuvosta käteisellä ostettavien lippujen hintoja nostetaan noin 15%, mutta mobiili ja lähimaksaminen hinnoitellaan arvolippujen tasolle, jolloin näiden maksutapojen hinnat laskevat 18%. Lipputulojen on arvioitu kasvavan noin 4 %, huomioiden hintojen nostamisesta aiheutuva kysynnän väheneminen.

Esitetty vaihtoehto tukee myös joukkoliikenneohjelman tavoitteita kilpailukykyisestä hintatasosta ja kustannusten nousun viemisestä lippujen hintoihin. Lisäksi hinnoittelumalli edistää joukkoliikenteen sujuvuutta ja helppokäyttöisyyttä vähentämällä käteislippujen houkuttelevuutta.

Tapahtumaliput nähdään vapaa-ajan matkustamiseen kannustavana tekijänä ja mahdollisuutena markkinoida joukkoliikennettä. Tapahtumalippujen hinnoitteluvaihtoehtoksi esitetään 1,50 euroa/nousu tai 3,00 euroa/päivä.

Peruskoululaisten nousukorvaukseksi sisäiseen liikenteeseen esitetään jatkossakin lasten arvolipun mukaista hintaa. Markkinaehtoiseen ja ELY-liikenteeseen maksettavien peruskoululaisten nousukorvausten malliksi esitetään kiinteää liikennöintikohtaista nousukorvausta. Markkinaehtoisen- ja ELY-liikenteen nousukorvausmalli on kuitenkin hyvä keskustella läpi yhdessä liikennöitsijöiden ja muiden toimijoiden kanssa, ennen lopullisen mallin ja nousukorvausten päättämistä.

Lisäksi suositellaan otettavaksi käyttöön päivä- ja viikkokohtaisia hintakattoja, mikäli ne ovat teknisesti toteutettavissa. Päivälipun hinnaksi esimerkiksi aikuisen AB-vyöhykkeen osalta esitetään 8,70 euroa ja lisävuorokauden osuudeksi 4,40 euroa. Viikkokatto olisi esityksen mukaisesti 21 euroa.

Vaikutusten arviointi

Liitteet

3226/2023 Vaikutusten ennakoarviointi, selvitys matkustuskäyttäytymisen muutoksesta ja lippujen hintojen tarkistamisesta
3226/2023 Raportti - Kuopion lipun hinnat ja matkustuksen muutos_20230419
3226/2023 Raportin liite 1 - Kyselyn tulokset
3226/2023 Raportin liite 2 - Syvähaastattelujen kiteytys